

СПАДЩИНА ПЕДАГОГА-НОВАТОРА: ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ С. П. ЛОГАЧЕВСЬКОЇ ТА ЇЇГО РЕАЛІЗАЦІЯ В НУШ

Шендрик Анатолій, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Г. Г. Кім, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сучасна система освіти все більше уваги приділяє інноваціям, які не просто оновлюють зміст і методи навчання, а й забезпечують його якісно новий рівень.

За Великим тлумачним словником, інновація – це «нововведення» [7], а Словник української мови у 20 томах уточнює, що це «нововведення, засноване на використанні досягнень науки та передового досвіду» [8].

Однією з ключових інновацій у початковій школі є диференційоване навчання – організація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, яка забезпечує найповніше розкриття їхнього потенціалу. Саме воно є однією з основ концепції Нової української школи (НУШ), де дитина стає не просто суб'єктом чи об'єктом навчання, а його активним окремим учасником [1].

Ще задовго до реформи української школи принцип диференціації розробила й активно застосовувала у своїй щоденній практиці Світлана Панасівна Логачевська (1938-2024) – талановита вчитель-практик, методистка, авторка численних публікацій для вчителів початкових класів, а також підручників для молодших школярів. Її досвід інноваційний не лише для свого часу, а й у сучасному контексті.

Розглянемо, якими були основні ідеї диференційованого навчання у практиці вченої, яким чином їх реалізують в умовах НУШ.

Варто зазначити, що сучасні інноваційні підходи ґрунтуються на ідеях класиків педагогіки – Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, М. Монтесорі, І. Песталоцці, А. Дістервега, Дж. Дьюї, К. Роджерса та інших. Їхні концепції

вільного розвитку, дитиноцентризму, самореалізації, навчання через досвід і творчості стали основою багатьох авторських технологій. Такі технології, створені педагогами-практиками, поєднують нові форми та методи навчання й активно впроваджуються в початковій школі. Однією з них є диференційована технологія навчання молодших школярів, розроблена С. П. Логачевською [2].

Світлана Панасівна Логачевська – український педагог, кандидат педагогічних наук (1998), доцент кафедри теорії й методики початкового навчання, заслужений вчитель України, авторка підручників і посібників для початкової школи, znana передусім як розробниця та активна впровадзувачка технології внутрішньокласної диференціації у початковій освіті.

Народилася 30 жовтня 1938 року в селі Червонокам'янка Олександрійського району Кіровоградської області. У 1953 році закінчила Піщаноблідську семирічну школу з похвальним листом, а в 1957 – Олександрійський педагогічний технікум. Вищу педагогічну освіту здобула у 1969 році, закінчивши факультет педагогіки й методики початкового навчання Кіровоградського педагогічного інституту.

Педагогічну діяльність розпочала у 1957 році. Протягом шістдесяти років працювала вчителем початкових класів: спочатку – в Добронадіївській середній школі (1957-1960), згодом – у Балахівській середній школі-інтернаті Петрівського району (1960-1968), а після її закриття – у Балахівській загальноосвітній школі I-III ступенів, де пропрацювала до виходу на пенсію у 2017 році. У 1998 році захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а у 2004 їй було присвоєно звання доцента Уманського педагогічного університету.

Світлана Панасівна є авторкою навчально-методичних матеріалів, зокрема підручників з математики для 1-4 класів та української мови для 1-2 класів. Її педагогічна діяльність була високо відзначена на державному рівні: званнями заслужений учитель УРСР (1976), відмінник народної освіти УРСР (1976), орденом «Знак пошани» (1978), медаллю К. Д. Ушинського (1988), орденом «За заслуги» III ступеня (1997), нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» (2006).

Після виходу на пенсію у 2017 році вона продовжила активну наукову і методичну діяльність.

Вчена померла 6 липня 2024 року на 86-му році життя. Її пам'ятають як людину великого серця, високого професіоналізму, щирого наставника, доброзичливу колегу і мудру порадицю. У некролозі, опублікованому Петрівською селищною радою, зазначено: «Світла пам'ять про Світлану Панасівну Логачевську, маму, бабусю, творчого педагога, ... назавжди збережеться у серцях близьких, друзів, колег, вдячних учнів і всіх тих людей, яким пощастило бути знайомим з цією скромною, високоінтелігентною та чудовою Людиною».

Світлана Панасівна активно ділилася досвідом з питань диференційованого навчання: провела кількасот консультацій, практичних семінарів і майстер-класів для педагогів різних міст України. Виступала перед тисячами працівників освіти, брала участь у всесоюзних, республіканських і обласних конференціях, з'їздах. Багато років читала лекції в обласних інститутах післядипломної освіти (Житомир, Луганськ, Кривий Ріг, Черкаси, Київ тощо). Працювала над удосконаленням методичної літератури та за дорученням МОН долучилась до створення підручників для НУШ, працюючи над ними з 2018 до 2024 року [3].

Завідувач кафедри педагогіки й психології КОІППО ім. В. Сухомлинського Н. А. Калініченко охарактеризувала її педагогічний стиль так: «це гармонія взаємовідносин із дітьми, педагогіка співробітництва, високий рівень педагогічної культури, знання закономірностей вікових психофізіологічних особливостей» [4].

Такий підхід заснований на глибокому розумінні дитячої природи та діалогу з учнями, стає основою для ефективної диференціації навчання. Важливим є те, що вчена не просто адаптувала методику до індивідуальних потреб, а перетворила її на систему взаємодії, де кожна умова реалізації диференційованого підходу спрямована на розкриття потенціалу окремої дитини.

Визначаючи шляхи та прийоми диференціації навчальної діяльності школярів, С. П. Логачевська дотримувалась багатьох особливих умов для сприяння підвищенню ефективності впровадження технології. Зокрема:

1. Застосування диференціації повинно бути систематичним, майже на кожному уроці, однак не перетворюється на шаблон. Характер диференційованих завдань залежить від теми уроку, етапу її вивчення та дидактичних цілей.

2. Диференціація здійснюється під час спільної (фронтальної) роботи всього класу, коли учні виконують загальні завдання. Водночас учитель проєктує різні траєкторії їхнього розв'язання, орієнтуючись на індивідуальні можливості кожного школяра, і відповідно коригує індивідуальні завдання.

3. Групування учнів не є сталим – воно має динамічний характер. Такий гнучкий розподіл дозволяє дітям переходити з однієї групи до іншої залежно від змісту матеріалу або рівня складності завдань. Завдяки цьому в класі створюється доброзичлива атмосфера, в якій підтримується взаємоповага, виключається зверхність сильніших учнів і знижується ризик формування комплексу неповноцінності у тих, кому навчання дається важче.

4. Основа диференціації – педагогічне передбачення: вчитель аналізує, що найдоцільніше запропонувати конкретному учню для опанування завдання. При цьому використовують тематичні набори вправ, що дають змогу як поглибити зміст навчання, так і стимулювати розвиток обдарованих учнів.

5. Завдання різного ступеня складності сприяють не лише цілеспрямованому формуванню логічного мислення, особливо в учнів з нижчим рівнем підготовки, а й підвищують рівень мотивації до навчання. Успішне виконання посильного завдання викликає у дітей задоволення від результату, формує віру у власні сили й підтримує бажання вчитися далі.

Результативність впровадження диференційованого підходу, розробленого С. П. Логачевською, підтверджується відгуками педагогів, які користуються її методичними матеріалами. Вони зазначають, що завдяки такій організації навчання всі учні, незалежно від рівня підготовки, успішно опановують

програмовий матеріал у межах своїх можливостей. При цьому кожен проходить індивідуальний шлях до результату. У старших класах діти демонструють високу самостійність, вищу мотивацію, сформовану позитивну установку на подальше здобуття знань [5].

Основні положення диференційованого підходу, розробленого вченою, висвітлено в її публікаціях у фаховому журналі «Початкова школа», а також у 25 навчально-методичних посібниках для учнів і вчителів початкових класів. Серед них – «Дійти до кожного учня», «Диференціація у звичайному класі», «Вчись розв'язувати задачі», «Методика диференційованого навчання» та інші. Усі посібники схвалені Науково-методичною радою Міністерства освіти і науки України. У них втілено ідеї розвивального та особистісно орієнтованого навчання. Посібник «Диференціація у звичайному класі» було визнано одним із найкращих на конкурсі, організованому Міністерством освіти і науки України спільно з міжнародним фондом «Відродження» [6].

Отже, педагогічна діяльність С. П. Логачевської – яскравий приклад ефективного застосування диференціації в початковій школі. Її підхід ґрунтується на глибокому розумінні індивідуальних особливостей учнів та постійному методичному пошуку. Завдяки розробленим нею посібникам і підручникам, схваленим МОН та адаптованим до концепції НУШ, вчителі отримали дієвий інструмент для реалізації особистісно орієнтованого та розвивального навчання, який забезпечує якісне засвоєння матеріалу всіма учнями. Її досвід і доробок залишаються актуальними і сьогодні, надихаючи нове покоління педагогів. Професійна спадщина Світлани Панасівни Логачевської сприяє формуванню в школах України сучасного освітнього середовища, в центрі якого – дитина.

Список використаних джерел:

1. Буйдіна О. О. Диференціація навчання в сучасній українській школі: теоретичні основи та практичні аспекти. *Філософія освіти в умовах сучасних викликів: цінності, стратегії, інноваційні практики* / упоряд.:

Т. О. Бондар, В. Ю. Стрельніков, Н. П. Шаповалова. Полтава: ПАНУ, 2024. С. 189-193. URL : <https://surli.cc/jhhtml>

2. Гудовсек О. А. Інноваційна технологія диференційованого навчання Світлани Логачевської. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. пр. Вип. 3 / упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2016. С. 110-115. URL : <https://surl.li/rhhroy>

3. Особливий талант вчителя наймолодших. *chas-time.com.ua*. URL : <https://surl.lu/ibprzs>

4. Майстер-клас заслуженого вчителя України С. П. Логачевської // Майстер-клас в системі методичної роботи з педагогічними кадрами / А. І. Постельняк; відпов. за вип. Л. В. Корецька. Кіровоград: Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2007. С. 37-45. URL : <https://turmetod.ucoz.ua/Golovna/majster-klas.pdf>

5. Картка обліку об'єктів перспективного педагогічного досвіду // Передовий педагогічний досвід. *studfile.net*. URL : <https://studfile.net/preview/8902534/>

6. Світлана Панасівна Логачевська // Лауреати обласної педагогічної премії імені Василя Сухомлинського. Кіровоград, 2014. С. 16-19. URL: <https://issuu.com/66739/docs/suchomlinskiy-22>

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ; Ірпінь: Перун, 2005.

8. Словник української мови: у 20 т. / НАН України, Український мовно-інформаційний фонд. Київ : Наукова думка, 2010-2022.